

УДК 316.6; 332.1; 339.3

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ РОЗДРІБНИХ ТОРГІВЕЛЬНИХ МЕРЕЖ У ВІДПОВІДНОСТІ ДО ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ**Корсак В.І., к.м.н.***E-mail: victor.korsak@gmail.com**Компанія «Волвест Груп»*

Метою статті є розробка теоретичної концепції формування роздрібних торговельних мереж на рівні регіону у напрямку, який би відповідав принципам сталого розвитку. У роботі використані загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: угруповання, конкретизації, наукової абстракції, порівняння, синтезу та узагальнення наукового досвіду сучасних теоретичних досліджень, системний і комплексний підходи. Актуалізовано важливість екстраполяції принципів теорії «соціальної економіки», зокрема балансу між соціальними та економічними потребами суспільства, на вирішення проблем, пов'язаних із формуванням регіональних роздрібних торговельних мереж. На основі чого запропоновано, що забезпечення сталого розвитку регіональних роздрібних торговельних мереж (РРТМ) можливе лише при наявності балансу між: розвитком РРТМ (в морфологічному та економічному аспекті) та забезпеченням соціально-економічно-екологічної безпеки регіону. Також доведено, що соціальна відповідальність, не стримуючи економічне зростання РРТМ (на відміну від регуляторного тиску), може суттєво впливати на соціально-економічну безпеку регіону та підвищувати її рівень. Висунуто гіпотезу, що баланс між розвитком РРТМ та безпекою регіону встановлюється на рівні пересічення експонент розвитку РРТМ та безпеки регіону і визначається величиною стимуляторів економічного росту та силою регуляторного впливу на ці два процеси, а також, що сталий розвиток РРТМ може бути ефективно здійснений лише при одночасному розвитку РРТМ (економічному, морфологічному), безпеки регіону та дотриманні балансу між ними, що може бути реалізовано через зростання соціальної відповідальності бізнесу та зниження регуляторного тиску на нього. Запропоновано соціально-економічно-екологічну безпеку регіону графічно відображати у формі «трикутника безпеки», що може бути покладеною в основу її оцінки та розробки методології корегування. Дане дослідження допоможе у переведенні теорії формування регіональних роздрібних торговельних мереж у практичну площину, зокрема, скорегувати зміст та сутність поняття РРТМ, фактори, які визначають її розвиток, принципи її функціонування та функції, які вона повинна виконувати, що дозволить на основі отриманих результатів, напрацювати регіональні політики, які здатні забезпечити становлення РРТМ у напрямку, який би максимально відповідав принципам сталого розвитку регіонів.

Ключові слова: регіональні роздрібні торговельні мережі, сталий розвиток, баланс, соціально-економічно-екологічна безпека, соціальна відповідальність

UDC 316.6; 332.1; 339.3

THEORETICAL ASPECTS OF CREATING THE REGIONAL RETAIL NETWORKS IN ACCORDANCE WITH THE PRINCIPLES OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**Korsak V.I., PhD in Medicine***E-mail: victor.korsak@gmail.com**VolWest Grup*

The aim of the article is the development of the theoretical concept of forming regional retail networks on the regional level in a direction that meets the principles of sustainable development. The scientific and special research methods have been used: grouping, specification, scientific abstraction, comparison, synthesis and generalization of the scientific experience of modern theoretical studies, systematic and comprehensive approaches. It has been actualized the importance principles of extrapolation of the theory of «social economy», in particular the balance between social and economic needs of society to solve the problems, which were related with forming regional retail networks. It has been suggested that providing the sustainable development of regional retail networks is possible only when there is a balance between the development of regional retail networks (morphological and economic aspects) and providing of socio-economic and ecological security of the region. It has been proved that the social responsibility doesn't hinder the economic growth of regional retail networks (unlike the regulatory burden) and it can significantly influence the socio-economic security of the region and raise its level. It has been suggested the hypothesis that the balance between the development of regional retail networks and the security of the region is set on the intercrossing level of the exponent of development of regional retail networks and the security of the region. It has been defined by the magnitude of stimulants of the economic growth and the strength of regulatory impact on both processes. The sustainable development of regional retail networks can be effectively implemented only at simultaneous development of the regional retail networks (morphological and economic aspects), security of the region and keeping of the balance between them. It can be realized through increase of the social responsibility of business and decrease of the regulatory burden. It has been offered to visualize the socio-economic and ecological security of the region, with the help of diagram in the form of a «triangle of security», which can become the basis of assessment and development of the correction methods. This research can help to transfer from the theory of forming regional retail networks into the practical sphere, in particular: to correct the content and meaning of terms of the regional retail networks; the factors which define its development; principles and functions, which must be performed. This research will allow on the basis of the obtained results to develop the regional politic, which will provide the regional retail networks development in a direction, which could meet the principles of sustainable development to the maximum.

Keywords: regional retail networks, sustainable development, balance, socio-economic and ecological security, social responsibility

Актуальність проблеми. Нагромадження невирішених соціально-економічно-екологічних проблем у суспільстві, при наявності великої кількості теорій, які пропонують шляхи їх подолання та відсутність ефекту від практичної їх реалізації, свідчить про необхідність розробки та імплементації нових підходів для нівелювання загроз, які сьогодні нависли над людством. Актуальність даного завдання посилюється, частковим здійсненням песимістичних прогнозів щодо майбутнього суспільства, які були зроблені вченими декілька десятиліть тому.

Сучасний досвід науки та практики управління економікою доводить, що одним із перспективних напрямків, який міг би бути результативним у вирішенні даних проблем, є впровадження регіонально-галузевого підходу, в основу якого повинні бути закладені принципи сталого розвитку. Адже саме дана теоретична концепція може забезпечити таке функціонування господарського комплексу регіону, коли відбувається органічний розвиток його економіки, задовольняються матеріальні та соціальні потреби його жителів та забезпечується ефективно використання природних ресурсів території.

Важливим сектором економіки, який відіграє ключову роль у реалізації принципів сталого розвитку на регіональному рівні, є роздрібна торгівля, так як від ефективності її функціонування в значній мірі залежить задоволення соціально-економічно-екологічних потреб населення регіону не тільки сьогодні, а й в майбутньому.

Тому розробка теоретичної концепції, яка б забезпечила формування регіональної роздрібно торгівлі у відповідності до принципів сталості та механізмів практичної її реалізації, має велике теоретичне та практичне значення.

Аналіз останніх наукових досліджень. Враховуючи актуальність проблеми соціально-економічно-екологічного розвитку суспільства, цілий ряд науковців, зокрема таких як: Д. Медоуза, Г. Бунтдланд, З. Герасимчук, І. Грицевич, Б. Данилишин, Г. Дейлі, Д. Герман, М. Дробноход, В. Карпенко, О. Кузнецов, О. Кучеренко, Ю. Куц, В. Мамонова, М. Миколайчук, В. Попков та ін., присвятили свої праці розробці теорії та методології його забезпечення.

Питання формування роздрібно торгівельної мережі вивчали такі дослідники, як М. Леві, А.Б. Апопій, Б.А. Вейтц, Л.А. Брагіна, І. Адісес, А. Мазаракі, В. Крісталлер, А. Льош, В. Беррі, Н.О. Голошубова, Т.П. Данько, І.О. Бланк, Г. Джоунз, М. Праутфут, Р. Мерфі, Х. Хоттенлінг, Л.А. Хасіс, О.В. Чкалова, В.В. Цветкова.

Проте, на нашу думку, сьогодні в дослідженнях вчених недостатньо висвітлені питання інтегрування цих важливих векторів становлення наукової думки у напрямку забезпечення сталого розвитку суспільства.

Ми вважаємо, що на даний момент в економічній літературі відсутня теоретична платформа, яка б обґрунтовувала методи, принципи та механізми формування регіональних роздрібних торговельних мереж на засадах сталості. Тому створення теорії сталого розвитку регіональної роздрібно-торгівельної мережі (РРТМ) може стати однією із віх у вирішенні вищенаведених проблем.

Мета роботи: розробити теоретичну концепцію формування роздрібних торговельних мереж на рівні регіону у напрямку, який би відповідав принципам сталого розвитку.

Викладення основного матеріалу дослідження. Проблеми, які сьогодні існують при реалізації принципів сталого розвитку при формуванні різноманітних соціально-економічних систем, в тому числі і регіональних роздрібних торговельних мереж, на наш погляд, спричинені недостатньою соціалізацією економічних процесів, які лежать в основі таких перетворень.

Основоположником теорії «соціальної економіки» вважається М. Вебер, який не тільки розробив базис даного вчення, а також увів в економічний лексикон даний термін [1, с. 43].

Важливість теорії «соціальної економіки» полягає в тому, що вона дозволяє ефективно поєднати принцип вільного ринкового господарювання з принципом соціальної справедливості [2, с. 189].

Тобто, «соціальна економіка» - це така система господарювання, яка підпорядкована досягненню соціальних інтересів особистості, суспільства, держави при додержанні вимог безпеки, ефективного та збалансованого розвитку в економічній та соціальній сферах [3, с. 219].

Екстраполюючи теоретичний доробок вчених, які досліджували сутність «соціальної економіки» на проблеми, які пов'язані із формуванням РРТМ можна стверджувати, що забезпечення сталого розвитку РРТМ можливе лише при наявності балансу між розвитком РРТМ (в морфологічному та економічному аспекті) та забезпеченням соціально-економічно-екологічної безпеки регіону, фундаментальні принципи, якої повинні визначати напрямок розвитку РРТМ, та при потребі корегувати його. Це може бути реалізовано лише через ефективну загальнодержавну та регіональну регуляторну політику, створення якої потребує глибокого розуміння сутності розвитку РРТМ, механізмів реалізації соціально-економічної безпеки регіону, а також принципів балансування цих двох процесів (рис. 1).

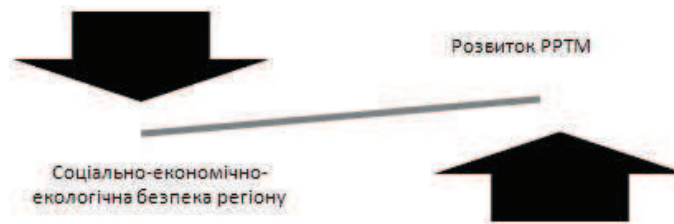


Рис. 1. Баланс між розвитком РРТМ та забезпеченням соціально-економічно-екологічної безпеки регіону, як невід'ємна складова сталого розвитку

Так, на нашу думку, розвиток РРТМ повинен здійснюватися, як на мікрорівні (підвищення економічної ефективності функціонування торговельних організацій РРТМ) та мезорівні (інтеграція РРТМ в економіку регіону) (рис. 2).



Рис. 2. Складові розвитку РРТМ

Відомо, що економічний розвиток визначається такими основними ринковими елементами, як попитом, пропозицією, підвищенням ефективності діяльності а також регуляторною політикою, яка при правильному її спрямуванні, може бути результативним його стимулятором.

Зокрема, пропозиція забезпечує фізичну здатність економіки до збільшення обсягу виробництва. Так, наявність більшої кількості ресурсів в тому числі природних, сприяє нарощуванню потенціалу кожної галузі економіки, а це означає, що з одного боку в міру зростання споживання всіх видів природних ресурсів інтенсифікується розвиток, а з іншого, відповідно до соціально-екологічних теорій, відбувається зниження рівня безпеки, яке у свою чергу повинне компенсуватися відповідною регуляторною політикою, яка забезпечуючи безпеку, буде стримувати споживання природних ресурсів, а відповідно і розвиток.

Подібну ситуацію ми можемо спостерігати при аналізі попиту, який реалізуються через макроекономічне середовище, яке забезпечує рівень споживання (ціни, податки, процентні ставки і т.д.). Так, з одного боку ріст споживання стимулює розвиток, а з іншого, відповідно до соціально-економічно-екологічних теорій, знижує рівень безпеки, що також потребує регуляторного тиску, який неминуче призводить до гальмування розвитку.

Слід зауважити, що на противагу вищенаведеним стимуляторам розвитку, фактор підвищення ефективності діяльності, посилюючи розвиток, забезпечить оптимальну структуру виробництва та економне використання всіх наявних ресурсів, що позитивно вплине на рівень соціально-екологічної безпеки [4,5].

Даному стимулятору розвитку в останні роки приділяється особлива увага. Так, на думку ряду вчених, «загальний фактор продуктивності» (TFP - total factor productivity) стає ключовим у соціально-економічному розвитку суспільства (від 50 % у США до 87 % у ФРН), тому ми вважаємо, що при відносній стабільності інших факторів (зміна їх потребує значних макроекономічних змін у державі), даний фактор у комплексі із регуляторною політикою може відігравати важливу роль у забезпеченні балансу розвитку РРТМ та безпеки регіону [6,7].

Також відомо, що низький рівень стимуляторів розвитку (СЕР), зокрема попиту та пропозиції, потребує забезпечення високого рівня регуляторного тиску на даний процес із метою його активізації [8], а по мірі їх зростання, знижується необхідність у такому впливі (рис. 3).

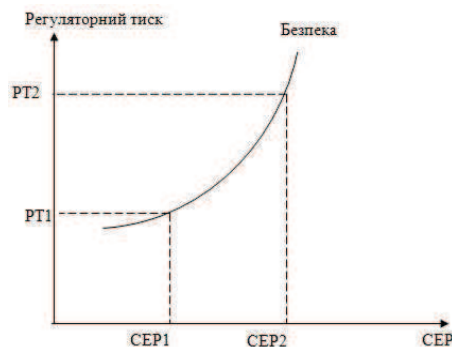


Рис. 3. Взаємозв'язок між величиною стимуляторів економічного розвитку РРТМ та силою регуляторного впливу на процес розвитку РРТМ

Як зазначалося вище, для реалізації безпеки регіону при зростанні стимуляторів економічного росту (попиту, пропозиції), регуляторний тиск повинен збільшуватися (рис. 4).

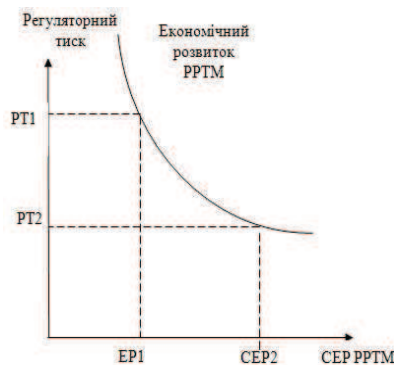


Рис. 4. Взаємозв'язок між величиною стимуляторів економічного росту РРТМ та силою регуляторного впливу на процес забезпечення безпеки регіону

Таким чином, можна зробити припущення, що баланс між розвитком РРТМ та безпекою регіону встановлюється на рівні пересічення експонент розвитку РРТМ та безпеки регіону і визначається величиною стимуляторів економічного росту та силою регуляторного впливу на ці два процеси. Крім того, на нашу думку, сталий розвиток можливий лише при наявності такого балансу, а відповідно саме точка балансу і є точкою сталого розвитку (рис. 5).

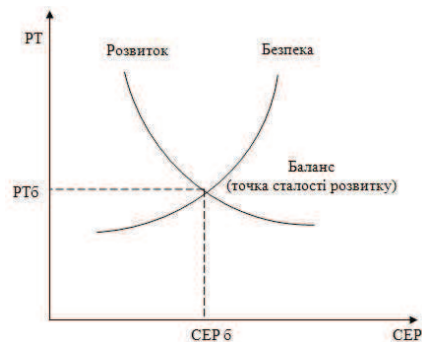


Рис. 5. Встановлення балансу між розвитком РРТМ та безпекою регіону

Слід зауважити, що чим нижче на графіку розміщується точка балансу (точка сталості), тим менше такий розвиток потребуватиме регуляторного тиску для забезпечення безпеки, а відповідно матиме менше бар'єрів, які будуть стримувати його, а це означає, що теоретично існує така точка балансу, яка може забезпечити абсолютно високу сталість розвитку (рис. 6).

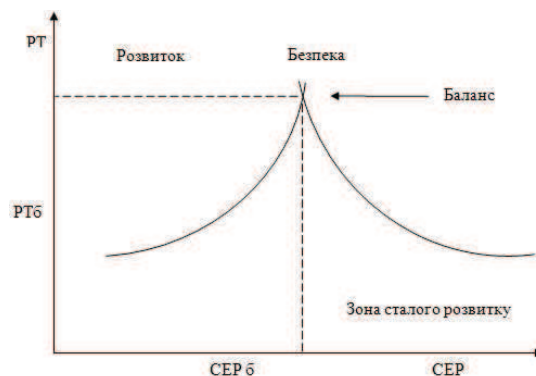


Рис. 6. Баланс на рівні абсолютно високої сталості розвитку

І навпаки, чим вище буде розміщуватися дана точка, тим більше такий баланс потребуватиме регуляторного втручання, що неминуче буде призводити до зниження темпів розвитку. Відповідно теоретично можливий баланс між безпекою та розвитком, при якому сталість розвитку досягається максимальним тиском регуляторних впливів (абсолютно низька сталість розвитку) (рис. 7).

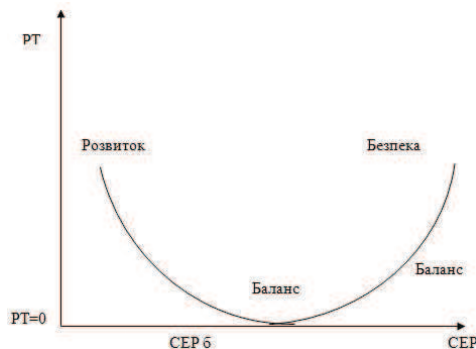


Рис. 7. Баланс на рівні абсолютно низької сталості розвитку

Вище було сказано, що оптимальним стимулятором економічного розвитку є загальний фактор продуктивності (ЗФП), так як його зростання не підвищує різко споживання невідновлювальних ресурсів, а відповідно не знижує рівня соціально-економічної безпеки.

Тобто, можна стверджувати, що для того, щоб забезпечити розвиток РРТМ на якісно іншому щаблі, при цьому підтримуючи адекватний йому рівень безпеки регіону, необхідно забезпечити суттєвий «стрибок» загальної продуктивності функціонування РРТМ, а це, на нашу думку, можливо реалізувати, в першу чергу за рахунок стимулювання інноваційної активності, яка з одного боку буде сприяти розвитку системи, а з іншого - підвищувати рівень її безпеки, а також соціальної відповідальності, яка замінить та компенсує регуляторний тиск, при цьому не тільки не буде стримувати розвиток, а навпаки буде йому сприяти (рис. 8).



Рис. 8. Розвиток за рахунок зростання фактору загальної продуктивності та соціальної відповідальності

Таким чином, висока сталість розвитку РРТМ може бути обумовленою лише підвищенням сили впливу загального фактора продуктивності та балансом даного зростання із соціально-економічно-екологічною безпекою регіону (рис. 9), для реалізації якої необхідна розробка та впровадження адекватної регуляторної політики, яка б не тільки стимулювала бізнес до дотримання певних безпечних параметрів функціонування, а також до активізації ним інноваційної діяльності, яка б окрім підвищення його прибутковості результативно підвищувала рівень соціально-економічно-екологічної безпеки регіону.

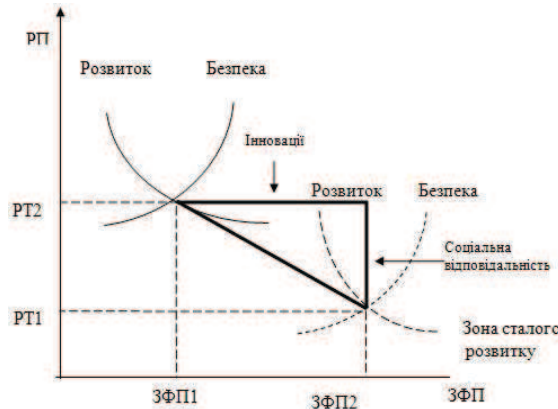
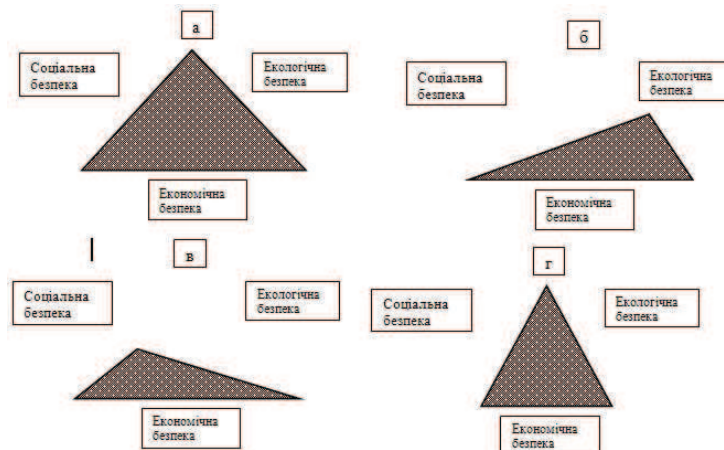


Рис. 9. Складові формування RPTM

На нашу думку, соціально-економічно-екологічну безпеку регіону можна графічно зобразити у формі «трикутника безпеки», площа якого і буде відображати її рівень у регіоні, що може бути покладеною в основу її оцінки та розробки методології корегування (рис. 10)



- А – баланс складових безпеки;
 Б – дисбаланс за рахунок дефіциту екологічної безпеки;
 В – дисбаланс за рахунок дефіциту соціальної безпеки;
 Г – дисбаланс за рахунок дефіциту економічної безпеки.

Рис. 10. Варіанти соціально-економічно-екологічної безпеки регіону у залежності від величини рівня її складових

Із даного рисунку також випливає, що оптимальний рівень безпеки досягається у випадку, коли трикутник є рівностороннім, тобто рівень соціальної, екологічної та економічної безпеки відповідають один одному. Крім того, ми можемо спостерігати, що при зниженні рівня одного із видів безпеки регіону площа трикутника зменшується, що свідчить про зниження загальної безпеки. А це означає, що якщо рівень одного із видів безпеки прямує до нуля, то і загальна безпека регіону буде прямувати до нуля, незважаючи на величину рівня інших видів безпеки.

Слід зауважити, що реалізація безпеки регіону не можлива без формування соціальної відповідальності бізнесу, яка дедалі набуває більшого значення у вирішенні соціально-екологічних проблем суспільства і яка може не лише реалізувати необхідний, задекларований державою рівень безпеки, а і значно підвищити його.

На нашу думку, реалізація вищенаведеного соціального ефекту корпоративної відповідальності бізнесу повинна бути наслідком боротьби торговельних організацій за підвищення лояльності споживачів, що є вагомим ключовим фактором успіху, який забезпечує стійку конкурентну перевагу, що надасть можливість торговельним організаціям, які стануть на такий шлях розвитку, отримувати прибутки не лише сьогодні, а також у майбутньому.

Крім того, зростання рівня соціальної відповідальності, дозволить знизити рівень регуляторного тиску на бізнес (рис. 11), що у свою чергу буде сприяти розвитку РРТМ, адже як зазначалося вище, рівень регуляторного тиску є обернено пропорційним до її економічного зростання.

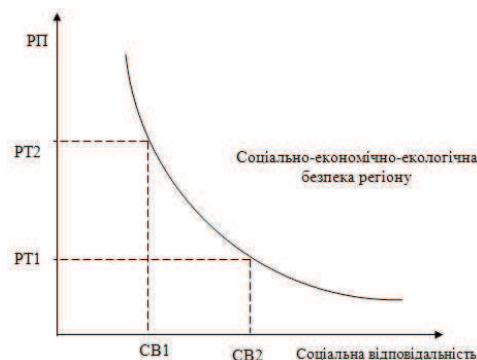


Рис. 11. Взаємозв'язок між рівнем соціальної відповідальності бізнесу та силою регуляторного впливу на процес забезпечення безпеки регіону

Отже, саме соціальна відповідальність, не стримуючи розвиток РРТМ (на відміну від регуляторного тиску), може суттєво впливати на соціально-економічну безпеку регіону та підвищувати її рівень (рис. 12).

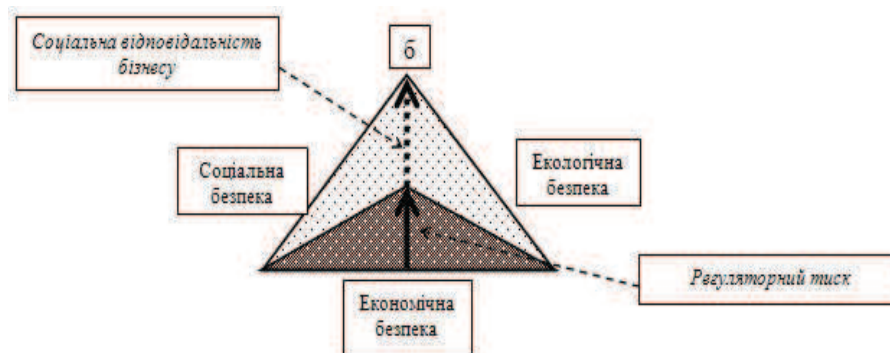


Рис. 12. Зростання площі «трикутника соціально-економічно-екологічної безпеки» при сталому регуляторному тиску

Висновки. Таким чином, на основі вище проведеного аналізу можна зробити висновок, що сталий розвиток РРТМ може бути здійснений лише при одночасному розвитку РРТМ (економічному, морфологічному) безпеки регіону та дотриманні балансу між ними, що може бути реалізовано через зростання соціальної відповідальності бізнесу та зниження регуляторного тиску на його (рис 13).

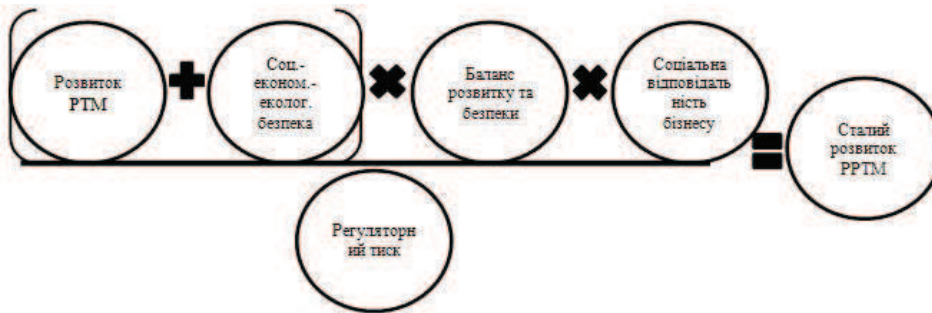


Рис. 13. Теорія формування РРТМ

Слід зауважити, що, для переведення теорії формування регіональних роздрібних торгівельних мереж у практичну площину, необхідно скорегувати зміст та сутність поняття РРТМ, а також фактори, які визначають їх розвиток, принципи їх функціонування та функції, які вони повинні виконувати, а також оцінку їх ефективності у забезпеченні соціально-економічно-екологічного розвитку регіону і на основі отриманих результатів, напрацювати регіональні політики, які б забезпечили подальше становлення РРТМ у напрямку, який би максимально відповідав принципам сталого розвитку регіонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шульга Ж.О. Особливості становлення соціально орієнтованої ринкової економіки / Ж.О. Шульга // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2009. – № 4(8). – С. 41 – 45.
2. Осінська О.Б. Теоретичні концепції соціального ринкового господарства / О.Б. Осінська // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.7. – С. 186 – 192.
3. Гринецька С. Наднорматив соціальних витрат – патологія державного управління в економіці / С. Гринецька // Публічне управління : терія та практика: збірник наукових праць Асоціації докторів наук з державного управління. – Х. : Вид-во «ДокНаукДержУпр», 2010. – № 3 – 4. – 432 с.
4. Манків, Грегори Н. Макроекономіка I Пер. з англ.; Наук. Ред. пер. С. Панчишина. – К.: Основи, 2000. – с.155 - 160.

5. Denison, Edward F. L. (1974), *Accounting for United States Economic Growth, 1929-1969*, Brookings, Washington D. C.
6. Щербина А.М., Бочкарева Е.І. Сучасні методичні підходи до оцінювання економічного зростання//Соціально-Економічний розвиток регіонів в контексті економічної інтеграції – №1(9), с. 207 –209.
7. Кривцов О.С. Макроекономіка у запитаннях та відповідях: навчальний посібник / О.С. Кривцов, В.М. Бережний, В.М. Онегіна. – Харків: Факт, 2003. – 199с.
8. Мельник В. М. Обмежувальна та стимулювальна роль податків / Мельник В. М. // *Фінанси України*. – 2006. - №1. – С.31-37.